

5. Міністерство енергетики України. План розвитку розподіленої генерації в Україні до 2030 року. Київ, 2024 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.mev.gov.ua/distributive-generation> (дата звернення: 15.04.2026).

6. Ecoaction (Екодія). Вплив війни на енергетику та довкілля: оцінка шкоди та перспективи зеленого відновлення. Аналітичний звіт. Київ, 2023 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://ecoaction.org.ua/pryroda-ta-vijna.html> (дата звернення: 15.04.2026).

7. ENTSO-E. Continental Europe Synchronous Area: Integration of the Ukrainian Power System. Brussels, 2023 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.entsoe.eu/news/2023/11/28/completion-of-the-synchronisation-project-with-ukraine-and-moldova/> (дата звернення: 16.04.2026).

УДК 159.9

Чорна І., канд. психол. наук, доц.

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Україна

ВПЛИВ РАДІОАКТИВНОГО ОПРОМІНЕННЯ НА ПСИХІКУ ЛЮДИНИ

***Анотація.** В статті розглянуто історичні факти техногенної катастрофи 1986 року на атомній електростанції. Проаналізовано наукові дослідження провідних вчених щодо впливу радіоактивного опромінення на психічний стан людини. Узагальнено та систематизовано основні порушення в діяльності нервової системи, які мають невідкладні та віддалені у часі наслідки.*

***Ключові слова:** психіка, когнітивні розлади, психічний розвиток, мозок.*

Chorna I., Ph.D. (Psych.), Assoc. Prof.

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ukraine

THE INFLUENCE OF RADIOACTIVE RADIATION ON THE HUMAN PSYCHE

***Abstract.** The article deals with the historical facts of the 1986 man-made disaster at the nuclear power plant. The scientific research of leading scientists on the influence of radioactive radiation on the human mental state is analyzed. The main disorders in the nervous system, which have urgent and long-term research, are summarized and systematized.*

***Keywords:** psyche, cognitive disorders, mental development, brain.*

26 квітня 1986 року перша година двадцять чотири хвилини на Чорнобильській атомній електростанції стався вибух. Смертоносна радіоактивна хмара пронеслась над Україною, більшою частиною Європи, Білорусії, захопила східну частину США. Першого травня 1986 року на Хрещатику як і в інших містах, проходив парад, немов нічого не сталося. Злочинна влада сср намагалась приховати причину та масштаби техногенної катастрофи, проте ЗМІ Швеції оприлюднили інформацію і її наслідки. Вимушені повідомлення про трагедію в радянських ЗМІ оприлюднили аж 28 квітня. Розпочалась евакуація 130000 мешканців із забруднених радіацією районів. Людей і далі продовжували вводити в оману, немов виїжджають на три дні, не потрібно брати нічого окрім документів. Це була психологічна тактика, придумана ідеологами, щоб не почалась паніка. На той момент лише фахівці розуміли що таке радіація і які будуть наслідки. Середньостатистичні громадяни сліпо довіряли владі і вірили, що дійсно виїжджають на кілька днів у зв'язку з пожежею. Люди не знали, що востаннє бачать рідні домівки. А потім почались жахи в очисних блоках, заміри радіації, писк дозиметра на автобусі, одязі, речах і навіть тілі, шокуючий вирок гінеколога, вимога перервати вагітність, незалежно від терміну... Місяці пошуків батьками дітей, яких вивезли прямо зі шкільного подвір'я. Загублені діти, поламани долі. За офіційною статистикою 600 000 осіб уражених радіацією. Страх і відчай в очах тих, хто вижив, але продовжував чекати тихої смерті від радіаційного зараження без кваліфікованої психологічної підтримки.

У квітні 1987 року «Таймс» напише, що після Другої світової війни жодна подія не зачепила за живе стільки людей, як вибух на четвертому реакторі Чорнобильської атомної електростанції.

Проблема впливу радіації на психіку людини стала предметом дослідження вчених: Н. І. Сінчук, З. Н. Парамонов, В. Й. Шатило, В. П. Павлюк, Л. О. Крижанівська, А. П. Чуприков, Е. М. Горбань, О.А.Ревенок а інших видатних вітчизняних вчених [2;4;5].

Зокрема, вчені дослідили, що радіація чинить комплексний негативний вплив на психіку людини. Перш за все органічне ураження мозку, руйнування нейронних зв'язків. Порушення кровотоку мозку через іонізуюче опромінення може провокувати розвиток хронічного мігренозного болю. Вторинна симптоматика проявляється у психосоматичних захворюваннях на фоні підвищеної збудливості кори головного мозку, неврологічних порушень, зниженні когнітивних здібностей. Якщо опромінення сталось у дитинстві, то є ризик розвитку шизофренії. Опромінення вагітної жінки загрожує порушеннями розумового та фізичного розвитку. В умовах дії радіоактивного опромінення зростає ризик народження неповносправних (з особливими освітніми потребами) дітей із вадами у фізичному та психічному розвитку.

Із віддалених наслідків, - погіршення пам'яті, зниження рівня ефективності та швидкості мислительних процесів, зниження рівня розумового розвитку. Хронічні страх і паніка стають пусковими механізмами для розвитку астенодинамічних та астенопатичних депресій. А з часом поява підвищеного рівня тривожності, діагнозу панічна атака, ПТСР, який в наш час усе активніше проявляється і навіть у дітей.

У 2011 році Національною академією медичних наук України опубліковано статті вчених, присвячені дослідженням соціально-психологічної адаптації, психічних розладів, спричинених хронічним стресом, страхом радіації та соціальними змінами; психореабілітації, розробці методів корекції психосоматичних станів у ліквідаторів та мешканців забруднених територій [3].

Серед ліквідаторів, навіть через 19 років після катастрофи рівні ПТСР, тривожності та великих депресивних розладів значно перевищували аналогічні показники серед контрольних груп. За даними досліджень Зябліцева С.В., Грома М.О., Зябліцева Д.С. відсоток ПТСР складає 19,7 % у порівнянні з контрольною групою 7,2 % . Рівень дистресу склав 26,8 % серед евакуйованих, 13,4 % серед жителів прилеглих територій та 15,1 % в контрольній групі [1].

Висновки: Аварія на ЧАЕС стала техногенною катастрофою, яка завдала не лише економічну шкоду, а і негативно відобразилась на психічному та фізичному здоров'ї людей, а когось і позбавила життя. Вплив радіоактивного опромінення має віддалені наслідки для здоров'я людини, а тому є і досі актуальною і потребує подальшого дослідження.

Джерела та література

1. Зябліцев С.В., Грома М.О., Зябліцев Д.С. Довготривалі ефекти Чорнобильської катастрофи на психічне здоров'я. *Медико-психологічні, екологічні та соціально-економічні наслідки Чорнобильської катастрофи : матеріали Науково-практичної онлайн-конференції за міжнародної участі «Медико-психологічні, екологічні та соціально-економічні наслідки Чорнобильської катастрофи» (Київ, 25 квітня 2025 року).*/ упор. В. Шпак; за загальною редакцією С. Табачнікова. Київ : ДП «Експрес-об'ява», 2025. С.50.

2. Крижанівська Л.О., Чуприков А.П., Горбань Е.Б.. Клініко-психологічна характеристика непсихотичних розладів у потерпілих від Чорнобильської катастрофи. *Український Радіологічний Журнал*. 1997 р. №5. С. 69-76.

3. Національна академія медичних наук України. Медико-психологічні наслідки Чорнобильської катастрофи : зб. наук. праць. Київ : НАМН України, 2011.

4. Ревенок О. А. Структурно-динамічна характеристика органічного ураження головного мозку в осіб, що зазнали впливу іонізуючих випромінювань внаслідок аварії на Чорнобильській АЕС. Автореферат дис. докт. мед. наук. Київ, 1998р. 40 с.

5. Сінчук Н.І., Парамонов З.Н., Шатило В.Й., Павлюк В.П. Вплив малих доз радіації на фізичний розвиток дітей, які проживають на забруднених радіонуклідами територіях. *Медичні аспекти впливу малих доз радіації на організм дітей*. Житомир, 1996. 120 с.

Секція 8. НОВІТНІ ПІДХОДИ ДО МІНІМІЗАЦІЇ ЕКОНОМІЧНИХ, ЕКОЛОГІЧНИХ ТА СОЦІАЛЬНИХ НАСЛІДКІВ ВІЙСЬКОВИХ КОНФЛІКТІВ

UDC 351:338.2:502.13:316.42(477)

Baius L.; Moroz L.

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ukraine

PUBLIC GOVERNANCE IN UKRAINE'S POST-WAR RECOVERY: ECONOMIC, SOCIAL AND ENVIRONMENTAL DIMENSIONS

***Annotation.** Military conflicts have significant and long-lasting impacts on economic, social, and environmental systems. Effective public governance plays a crucial role in minimizing these consequences and ensuring sustainable recovery. This study examines the role of public administration in Ukraine's post-war recovery and reconstruction, focusing on three key dimensions: economic revitalization, social resilience, and environmental restoration. It highlights modern approaches, including integrated multi-level governance, digitalization, and international cooperation, which enhance the effectiveness of recovery programs. The paper emphasizes that coordinated public policies, transparent decision-making, and citizen participation are essential for rebuilding infrastructure, supporting vulnerable populations, and restoring ecosystems. By analyzing contemporary experiences and best practices, this research provides practical recommendations for policymakers and public administrators involved in post-war recovery.*

***Keywords.** Post-war recovery, public governance, public administration, economic recovery, social resilience, environmental restoration, international assistance.*

The ongoing war in Ukraine has resulted in significant economic, social, and environmental consequences that have greatly affected the stability and development of the country. Severe destruction of infrastructure, large-scale population displacement, economic decline, environmental degradation, cultural heritage destruction and brain drain pose serious challenges to public authorities requiring the coordinated action. Under such conditions, the efficiency of public governance becomes crucial for facilitating recovery, rebuilding institutions, and maintaining social stability.

Ukraine's post-war recovery is not limited to the reconstruction of physical infrastructure. It also involves economic revitalization, ecosystem restoration, the reintegration of displaced populations, and the strengthening of public institutions. Recent studies indicate that the success of recovery processes largely depends on the capacity of public administration systems to coordinate state policies, international assistance, and community participation in reconstruction efforts [4; 6].

One of the most significant consequences of the war is the destruction of economic infrastructure and production capacity. The war has led to supply chain disruptions, unemployment, loss of investment, and damage to critical infrastructure such as energy systems, transportation networks, and industrial facilities.

Public administration plays a crucial role in coordinating economic recovery through financial policy, public investment, and international cooperation. The government must mobilize domestic and external financial resources, allocate them effectively, and ensure that reconstruction programs support long-term economic development. Recent research suggests that public finance instruments such as targeted public expenditure, effective management of international aid, and investment programs are essential for rebuilding economic capacity and supporting social protection systems [3].

An important aspect of economic recovery is the development of institutional mechanisms that allow the government to coordinate reconstruction projects. Institutionalized governance